

KONFERENSIYA

“JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIY
RIVOJLANISHINING ASOSIY
YO’NALISHLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

2025-yil 21 noyabr

Jizzax viloyati ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Iqtisodiyot va turizm kafedrası, 2025-yil 21-22-noyabr. 557-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur‘atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma‘ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas‘ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay‘ati a‘zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma‘ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va me‘yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

IT-XIZMATLAR SEKTORINING IQTISODIY O‘SISH VA DAROMADLAR DINAMIKASIDAGI O‘RNI

Ergasheva Nafisa Baxriddinovna

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali “Iqtisodiyot va Turizm” kafedrası tadqiqotchisi

Mirzaqobilov Abdulaziz O‘tkir o‘g‘li

Iqtisodiyot (faoliyat yo‘nalishlari bo‘yicha) yo‘nalishi talabasi

taa@jbnuu.uz

Annotatsiya: IT-xizmatlar sektori uning ichida joy olgan axborot va kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) bazasidagi xizmatlar bo‘yicha iqtisodiyotdagi o‘shish va daromad hosil qilishda muhim omilga aylanmoqda. Ushbu maqolada avvalo IT-xizmatlar sektori nimadan iboratligi, so‘ng iqtisodiy o‘shishga va daromadlar dinamikasiga uning ta’siri, hamda rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar misolida soha tendensiyalari hamda muammolari tahlil qilinadi. Xulosa va takliflar qismida sektorning iqtisodiy rivojlanishdagi strategik o‘rnini kuchaytirish yo‘llari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: IT-xizmatlar sektori, axborot va kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), raqamli infratuzilma, innovatsion rivojlanish, axborot xavfsizligi, dasturiy ta’minot ishlab chiqish, raqamli xizmatlar bozori, makroiqtisodiy rivojlanish, raqamli hukumat (e-hukumat), sun’iy intellekt, xizmatlar sektori.

Xizmatlar sektori, ayniqsa axborot va kommunikatsiya texnologiyalari orqali taqdim etiladigan IT-xizmatlar, jahon iqtisodiyotida tobora muhimroq rol o‘ynamoqda. Masalan, Bureau of Economic Analysis ma’lumotlariga ko‘ra, AQShda “raqamli iqtisodiyot” 2006-2016 yillarda yillik o‘rtacha 5,6 % ga o‘sgan va joriy dollar bilan hisoblaganda yalpi ichki mahsulot (YaIM)ning taxminan 6,5 % ni tashkil qilgan. [5] Shu bois, IT-xizmatlar sektori makroiqtisodiy rivojlanish va daromad hosil qilish mexanizmlarini o‘rganish nuqtai nazaridan ahamiyat kasb etadi, chunki ushbu soha iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini jadallashtirish, yangi bandlik imkoniyatlarini yaratish, innovatsion faoliyatni kengaytirish hamda raqobatbardoshlikni oshirish jarayonlarida muhim o‘rin tutadi, shu bilan birga, u milliy iqtisodiyotning barqaror o‘shishini ta’minlashda, ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda va xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarida faol ishtirok etish imkonini beradi.

IT-xizmatlar sektori deganda, jumladan, dasturiy ta’minot ishlab chiqish, IT maslahat xizmatlari, tashqi-manba (outsourcing) xizmatlari, bulutli xizmatlar, ma’lumotlarni qayta ishlash va boshqa raqamli xizmatlar tushuniladi. Bu sektor AKT asosida taqdim etiladigan xizmatlar bilan bevosita bog‘liq. Ushbu sektor mamlakat iqtisodiyotining raqamli transformatsiyasini jadallashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, korxonalar va tashkilotlarning raqamli infratuzilmasini rivojlantirish hamda axborot xavfsizligini ta’minlashda muhim o‘rin tutadi, shu bilan birga, mehnat bozori uchun yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash, ilmiy-

tadqiqot faoliyatini kuchaytirish va global raqamli ekotizimda raqobatbardosh milliy IT muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, AKT sektoriga investitsiyalar YoIM ga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi: “ICT investitsiyalari o‘shish va mamlakatlararo raqobatbardoshlikning asosiy omili” deb ta’kidlangan. Bu holat shundan dalolat beradiki, raqamli infratuzilmani rivojlantirish, axborot texnologiyalarini ishlab chiqarish va boshqaruv jarayonlariga keng joriy etish nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki innovatsion faoliyatni rag‘batlantiradi, mehnat unumdorligini yuksaltiradi, davlat boshqaruvi tizimini optimallashtiradi va xalqaro iqtisodiy integratsiya jarayonlarini jadallashtirishga xizmat qiladi. [6] Shuningdek, xizmat sektorining faqatgina hajmi emas, balki xizmatlar eksporti va xizmatlar tarkibining yuqori darajasida bo‘lishi iqtisodiy o‘shish uchun qo‘shimcha yo‘l bo‘lishi mumkinligi ham aniqlangan. [4]

IT-xizmatlar sektori daromadlari bilan bog‘liq tendensiyalar ham sezilarli: xizmat eksporti orqali valyuta kirimi, ichki bozor xizmatlari orqali yangi ish o‘rinlari yaratilishi va innovatsiyalarga asoslangan daromad manbalarining ko‘payishi kuzatilmoqda. Rivojlanayotgan davlatlarda IT-xizmatlar sektori orqali daromadlarni ko‘paytirish potentsiali yuqori. Bu esa o‘z navbatida iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini jadallashtirib, bilim va texnologiyaga asoslangan yangi tarmoqlarning shakllanishiga, ishchi kuchining malakasini oshirishga hamda milliy raqobatbardoshlik darajasining yuksalishiga xizmat qilmoqda, shu bilan birga, davlat miqyosida axborot infratuzilmasini kengaytirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va global bozorlarga integratsiyalash jarayonlarini ham kuchaytirmoqda.

Masalan, rivojlangan 27 ta Yevropa Ittifoqi mamlakatlari uchun olib borilgan bir tadqiqotda AKT ko‘rsatkichlari (internet tarmoqlari, e-hukumat xizmatlari, sun’iy intellekt) bilan YaIM o‘sishi o‘rtasida ijobiy bog‘lanish aniqlangan. [2] Shuningdek, rivojlanayotgan mamlakatlarda xizmatlar sektori va IT sektori YaIM ichida sezilarli ulushga ega ekanligi ko‘rsatilgan. [1]

Rivojlangan davlatlarda IT-xizmatlar sektori iqtisodiyotda yetakchi o‘ringa ega: misol uchun, AQShda AKT sektori xizmatlar ichida va ishlab chiqarish sektori bilan solishtirganda tezroq o‘smoqda. [6] Rivojlanayotgan mamlakatlarda esa, IT-xizmatlar sektori iqtisodiy transformatsiya, xizmatlar eksporti va yashash darajasini yaxshilash vositasi sifatida ko‘rilmoqda. Biroq, ushbu sohaning to‘liq salohiyatini ro‘yobga chiqarish uchun zarur infratuzilmani rivojlantirish, malakali kadrlar tayyorlash, raqamli savodxonlikni oshirish va barqaror siyosiy hamda huquqiy muhitni shakllantirish kabi omillar muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bu omillar IT-xizmatlar sektorining raqobatbardoshligini oshirish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari bilan samarali integratsiyani ta’minlashga xizmat qiladi. Masalan, bir tadqiqotda 2000–2017 yillarda rivojlanayotgan davlatlarda xizmatlar sektori o‘rtacha YaIMda 53 % ni tashkil qilgani va IT sektori esa ~32,6 % ni egallagani aniqlangan. [1] Shu bilan birga, rivojlanayotgan mamlakatlarda malakali ishchi kuchi, infratuzilma va texnologik tayyorgarlik kabi muammolar mavjud.

IT-xizmatlar sektorining iqtisodiy o‘shishga bevosita ijobiy ta’siri mavjud bo‘lsa ham, u avtomatik tarzda har bir mamlakatda daromadlar va o‘shishni

kafolatlamaydi. Buning sababi shundaki, IT-xizmatlar sohasining samaradorligi ko‘p jihatdan mamlakatning infratuzilmasi, inson kapitalining sifat darajasi, raqamli savodxonlik, innovatsion muhit va davlat tomonidan yaratilgan institutsional shart-sharoitlarga bevosita bog‘liq bo‘lib, ushbu omillar yetarli darajada rivojlanmagan taqdirda, sohaning iqtisodiyotdagi salohiyati to‘liq namoyon bo‘la olmaydi, natijada esa IT-xizmatlar sektori iqtisodiy tizimda yuqori qo‘shimcha qiymat yaratish yoki bandlikni kengaytirish imkoniyatlarini to‘la amalga oshira olmaydi. Masalan, raqamli yoki IT infratuzilmasi yetarli bo‘lmagan, mehnat bozorida mos malaka yetishmaydigan holatlarda, sektor o‘z potentsialini to‘liq amalga oshira olmaydi. [3] Shuningdek, xizmatlar eksporti va raqamli xizmatlar savdosi bilan bog‘liq reglamentlar, raqobat, kadrlar tayyorgarligi kabi omillar ham rol o‘ynaydi.

IT-xizmatlar sektorining iqtisodiy o‘sinh va daromadlar dinamikasidagi o‘rnini yanada mustahkamlash uchun quyidagi strategik yo‘nalishlar muhim:

- Kadrlar tayyorgarligi va malakasini oshirish: IT va raqamli xizmatlar sektori malakali ishchi kuchini talab qiladi.
- Raqamli infratuzilmani rivojlantirish: internet tezligi, ma’lumotlarni qayta ishlash markazlari, bulutli xizmatlar va xavfsizlik tizimlari.
- Eksport imkoniyatlarini kengaytirish: IT-xizmatlar eksporti orqali valyuta kirimi va global raqobatga chiqish.
- Innovatsiyalar va startap muhitini qo‘llab-quvvatlash: yangi xizmatlar, mahsulotlar, raqamli platformalar yaratish.
- Siyosat va regulyatsiya: xizmatlar sektorini qo‘llab-quvvatlaydigan qonunchilik, soliq rag‘batlari va xalqaro hamkorlik.

Xulosa qilib aytish mumkinki, IT-xizmatlar sektori iqtisodiy o‘sinh va daromadlar dinamikasida muhim omilga aylangan. Xizmatlar tarkibida IT va raqamli xizmatlarning ulushi oshishi bilan mamlakatlar iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashlari mumkin. Biroq, potentsialni to‘liq amalga oshirish uchun infratuzilma, malaka, siyosat va tartib-qoidalar jihatdan muvofiqlik zarur. Rivojlanayotgan davlatlar uchun IT-xizmatlarning strategik rivoji iqtisodiy diversifikatsiya va yuqori qo‘shilgan qiymat yaratilishi yo‘lida muhim bosqichdir. Shuningdek, IT-xizmatlar sohasining izchil rivojlanishi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi, balki global raqobatbardoshlikni oshiradi, zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini kuchaytiradi, mehnat bozorida yangi kasb va ko‘nikmalarni shakllantiradi, davlat boshqaruvi tizimida raqamli yechimlarning qo‘llanish doirasini kengaytiradi hamda jamiyatning turmush darajasini oshirishga xizmat qiluvchi ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish uchun zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

[1] Veith, Cristina. *Evolution of the IT Industry and its Development Potential*. 2018.

[2] Magoutas, A. I., Chaideftou, M., Skandali, D., Chountalas, P. T. “Digital Progression and Economic Growth: Analyzing the Impact of ICT Advancements on the GDP of European Union Countries”. *Economies*, 12(3), 63. 2024.

[3] “Performance of IT Software and Service Sector in GDP Contribution of Developing Countries”. *International Journal of Information Systems and Informatics*, Vol.3 No.2, June 2022.

[4] Sushko, O. “Structure and trends of the IT services market”. *E3S Web of Conferences*, 2023.

[5] “Trends in the Information Technology sector”. Brookings Institution. 2019.

[6] “The Impact of Services on Economic Complexity: Service Sophistication as Route for Economic Growth” Viktor Stojkoski B.Sc 2016

JIZZAX VILOYATIDA TURIZM KLASTERI RIVOJLANISHINING HUDUDNING IJTIMOY-IQTISODIY SALOHIYATIGA TA’SIRINI BAHOLASH: STRATEGIK YONDASHUV VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Kamolov Dostonbek Rustam o‘g‘li

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali

Annotatsiya: Mazkur maqolada Jizzax viloyatida turizm klasterining shakllanish jarayoni, uning hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ko‘rsatgan ta’siri hamda klaster modelining samaradorligini oshiruvchi omillar tahlil qilinadi. Hududning tabiiy-geografik, madaniy-tarixiy va rekreatsion resurslari tahlil qilinib, turizm klasteri orqali yangi ish o‘rinlari yaratilishi, xizmatlar diversifikatsiyasi, infratuzilmaning rivojlanishi va investitsiyalar oqimining ko‘payishi kabi natijalar yoritiladi. Tadqiqot doirasida “klaster samaradorligi modeli”, “multiplikativ ta’sir”, “hududiy iqtisodiy integratsiya” kabi ilmiy tushunchalar asosida Jizzax viloyati turizm klasterining istiqbollari va uning barqaror rivojlanishdagi o‘rni baholanadi.

Kalit so‘zlar: turizm klasteri, hududiy rivojlanish, ijtimoiy-iqtisodiy salohiyat, Jizzax viloyati, investitsiya, infratuzilma, turizm siyosati, klaster modeli.

Kirish

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini modernizatsiya qilish, raqobatbardosh turistik mahsulotlarni yaratish, infratuzilmani yangilash va hududiy turizm klasterlarini shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilanmoqda. Klaster yondashuvi nafaqat turizm xizmatlari sifatini oshiradi, balki hududni kompleks rivojlantirish, iqtisodiy faollikni kuchaytirish, mahalliy aholini daromad bilan ta’minlash va investitsiya oqimini jalb qilish kabi ko‘p yo‘nalishli ijobiy natijalarga ega.

Jizzax viloyati o‘zining noyob tabiiy resurslari — Zomin tog‘lari, Jizzax dashtlari, Zomin milliy bog‘i, Sharof Rashidov tarixiy merosi, ekoturizm, ziyorat turizmi va etnoturizm imkoniyatlari bilan O‘zbekiston turizm xaritasida alohida ahamiyatga ega. Aynan ushbu resurslar asosida viloyatda turizm klasterini rivojlantirish regional iqtisodiyotga kuchli turtki berishi mumkin.